

Vantaan kaupungin lausunto hallituksen esitysluonnoksesta asiakas- ja potilaslaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

1 luku. Yleiset säännökset

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan ehdotetun lain tarkoituksena on vahvistaa asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta sekä ehkäistä ennalta ja vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Rajoitustoimenpiteet olisi tarkoitettu viimesijaiseksi keinoksi. Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että asiakkaiden ja potilaiden aseman ja oikeuksien lisäksi on otettava huomioon henkilöstön työturvallisuus ja oikeusturva. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan on tärkeää, että rajoitustoimenpiteiden vähentämisen vastapainoksi työntekijöiden oikeusturvaan ja työturvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota. Vantaan kaupunki pitääkin perusteltuna, että ehdotettua lakia sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan asiakkaiden ja potilaiden oikeuksien ja velvollisuuksien lisäksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Lisäksi asiakkaiden ja potilaiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi pidetään perusteltuna, että ehdotettua lakia sovellettaisiin sekä julkisessa että yksityisessä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

2 luku. Asiakkaan ja potilaan oikeudet sosiaali- ja terveydenhuollossa

Asiakkaan ja potilaan vaikuttamismahdollisuuksien kannalta Vantaan kaupunki pitää tärkeänä uudistusta, jonka mukaan asiakkaalle ja potilaalle olisi annettava riittävä tuki asian ymmärtämiseksi ja oman mielipiteen esittämiseksi (11 §:n 2 momentti ja 13 §:n 1 momentti). Kyseisten lainkohtien lisäämisen katsotaan parantavan sellaisten henkilöiden vaikutusmahdollisuuksia, joilla on hankaluuksia esimerkiksi vaikeiden asioiden ymmärtämisessä ja tahtonsa muodostamisessa tai ilmaisemisessa.

Vantaan kaupunki pitää perusteltuna, että jatkossa *potilaan edun* käsite määriteltäisiin ehdotetun lain 5 §:ssä. Kuten esityksen perusteluissa todetaan, on potilaan edun käsite ollut keskeinen terveydenhuollon toimintaa määrittävä väline. Lisäksi ehdotetun lain 17 §:n 5 momentin mukaan potilasta on tietyissä tilanteissa hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisena. Käsitteen täsmentämisen nähdään selkeyttävän ja yhtenäistävän arviointikäytäntöjä terveydenhuollon toimijoiden keskuudessa.

Ehdotetun lain 15 §:ssä säädetään asiakkaan ja potilaan velvollisuudesta myötävaikuttaa palvelujen toteuttamiseen. Lainkohdan 2 momentti velvoittaa potilaan ja hänen laillisen edustajan antamaan pyydettyä tiedot, jotka ovat välttämättömiä hoidontarpeen arvioimiseksi tai tarpeenmukaisen hoidon toteuttamiseksi. Mikäli tietoja ei anneta, eikä niitä voida hankkia suostumuksesta riippumatta, on potilasta hoidettava käytettävissä olevien tietojen perusteella. Esitysluonnoksen perustelujen mukaan 15 §:n 2 momentti on sisällöltään uusi. Vantaan kaupunki pitää kyseisen lainkohdan säätämistä perusteltuna erityisesti henkilöstön oikeusturvan kannalta. Tietojen antamatta jättäminen ei nimittäin saisi johtaa epäselvyyteen työntekijöiden velvollisuudesta antaa hoitoa niiden tietojen perusteella, jotka kuitenkin olisivat käytettävissä.

4 luku. Asiakkaan ja potilaan päätöksenteon tukeminen

Asiakkaan tai potilaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä tehdä itseään koskevia perusteltuja päätöksiä edellyttää, että hän saa riittävän tiedon ja ymmärtää sen merkityksen. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan neljännessä luvussa säännelty päätöksenteon tukeminen lisää sellaisten henkilöiden vaikutusmahdollisuuksia, joilla on hankaluuksia esimerkiksi vaikeiden asioiden ymmärtämisessä, tiedon hankkimisessa ja tahtonsa muodostamisessa tai ilmaisemisessa. Tuettua päätöksentekoa koskevaa sääntelyä pidetään merkityksellisenä sellaisten asiakkaiden tai potilaiden kannalta, joiden itsemääräämiskyky on alentunut, mutta jotka tuettuna pystyisivät osallistumaan ja vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin. Päätöksenteon tukemista koskevan sääntelyn nähdään lisäksi osaltaan edistävän lain tavoitetta itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi.

Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, ettei tukihenkilö saisi pyrkiä vaikuttamaan hänet nimenneen henkilön tahdonmuodostukseen oman kantansa mukaisesti. Ehdotetun lain 24 §:n 2 momentin mukaan hoitavan lääkärin tai vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä tukihenkilön tehtävän lakkaamisesta kirjallinen valituskelpoinen päätös, jos eturistiriita tai asiakkaan tai potilaan kanssa vastakkainen näkemys todennäköisesti olennaisesti vaikeuttavat tukihenkilön toimimista asiakkaan tai potilaan edun mukaisesti ja asiakas tai potilas sekä tukihenkilö vastustavat tehtävän lakkaamista ja muiden henkilöiden käyttämistä päätöksenteon tukena. Vantaan kaupunki toteaa, että asiakkaan tai potilaan oikeusturvan kannalta on merkityksellistä, että hänellä on oikeus valituskelpoiseen päätökseen, mikäli hänen oikeuttaan tukihenkilön määräämiseen rajoitetaan lainkohdassa tarkoitetulla tavalla. Ongelmalliseksi nähdään kuitenkin se, ettei esitysluonnoksen perusteluissa oteta kantaa siihen, millä tavoin tukihenkilön toimintaa on mahdollista valvoa ja miten voidaan selvittää, ettei tukihenkilö ole pyrkinyt vaikuttamaan asiakkaan tai potilaan tahdonmuodostukseen. Hoitava lääkäri tai vastaava sosiaalityöntekijä ei täten saa esitysluonnoksen perusteluista tukea 24 §:n 2 momentin mukaisen päätöksen tekemiseen.

Päätöksenteon tukemista koskevan sääntelyn arvioidaan jossakin määrin lisäävän henkilöstön työmäärää, kun tukihenkilöille on ehdotetun lain 21 §:n 3 momentin mukaisesti selvitettävä tehtävään liittyvät velvoitteet ja varmistettava, että tukihenkilö on suostunut tehtävään. Lisäksi tukihenkilön määräämistä koskevat kirjaukset ja 24 §:n 2 momentin mukainen päätöksenteko tukihenkilön tehtävän lakkaamisesta lisäävät mahdollisesti työmäärää. 24 §:n 2 momentin mukaisten valituskelpoisten päätösten teon arvioidaan puolestaan jossakin määrin lisäävän muutoksenhakua.

5 luku. Asiakkaan ja potilaan hoitotahto

Asiakkaan ja potilaan hoitotahtoa koskevan sääntelyn avulla asiakas tai potilas voi ilmaista tulevaisuutta koskevan hoitotahtonsa sen varalta, ettei hän sosiaali- tai terveydenhuollon palvelun aikana kykene päättämään omasta hoidostaan tai huolenpidostaan. Hallituksen esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että kyseessä on uusi säännös, vaikka lainsäädännössä onkin jo aiemmin käytetty sanaa "hoitotahto". Vantaan kaupunki katsoo, että hoitotahdon sisällön määrittelemisen lain tasolla on perusteltua, sillä kyse on merkityksellisestä asiakkaan tai potilaan vaikuttamismahdollisuudesta. Määrittelyn nähdään myös vähentävän sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden epäselvyyttä hoitotahdon sisällöstä ja merkityksestä. Hoitotahto on kuitenkin toissijainen suhteessa ehdotetun lain 4 luvun mukaiseen päätöksenteon tukemiseen. Mahdollisten epäselvyyksien välttämiseksi Vantaan kaupunki pitää kannatettavana, että 25 §:n 1 momentissa painotetaan tuetun päätöksenteon ensisijaisuutta suhteessa hoitotahtoon. Kuten esityksen taloudellisissa vaikutuksissa todetaan, arvioidaan hoitotahtoa koskevan sääntelyn kokonaisuudessaan lisäävän jonkin verran henkilöstön työmäärää erityisesti hoitotahdon pätevyyden selvittämisen (26 §) sekä neuvonta- ja ohjausvelvollisuuden (28 §) osalta.

Ehdotetun lain 25 §:n 2 momentin 2-kohdan mukaan henkilö voi antaa henkilökuntaa sitovan tahdonilmaisun siitä, kuka on oikeutettu tekemään henkilön puolesta hänen hoitoaan ja huolenpitoaan koskevia ratkaisuja siltä osin kuin tahto ei käy ilmi hoitotahdosta ja saamaan tarvittavat tiedot potilasasiakirjoista. Vantaan kaupunki katsoo, että kyseinen sääntely vahvistaa osaltaan itsemääräämisoikeutta, kun asiakas tai potilas voi itse nimetä sen henkilön, joka on oikeutettu tekemään lainkohdassa tarkoitettussa tilanteessa hänen hoitoaan ja huolenpitoaan koskevan ratkaisun. Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan 25 §:n 2 momentin 2-kohdan osalta, ettei tällä sääntelyllä ole kuitenkaan tarkoitus korvata edunvalvontavaltuutusta. Vantaan kaupunki pitäisikin perusteltuna, että 25 §:n 2 momentin 2-kohdan suhde edunvalvontavaltuutukseen ilmenisi perustelujen sijasta lain tasolla. Tämän nähtäisiin vähentävän epäselvyyksiä ja tukevan 28 §:n mukaista velvollisuutta ohjeistaa edunvalvontavaltuutuksen tekemiseen.

6 luku. Palvelujen järjestäjän ja tuottajan yleiset velvollisuudet itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa

Vantaan kaupunki pitää ehdotetun lain kuudennessa luvussa säädettyjä yleisiä velvollisuuksia merkityksellisinä, sillä henkilöstön riittävä määrä ja kouluttaminen ovat välttämättömiä edellytyksiä asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden toteutumisesta sekä rajoitustoimenpiteiden käytön ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Kuudennen luvun mukaisten velvoitteiden toteuttaminen edellyttää kuitenkin jossakin määrin työnjaon, työmenetelmien ja toimintatapojen kehittämistä. Tämän lisäksi henkilöstön koulutustarve lisääntyy. 6 luvun mukaisten velvoitteiden toteuttamisen arvioidaan lisäävän kustannuksia etenkin henkilöstön perehdytyksen, täydennyskoulutuksen ja ohjeistuksen (32 §:n 3 momentti) sekä itsemääräämisoikeutta tukevien tilojen ja välineiden suunnittelun osalta (33 §). Kustannusten lisääntymistä aiheuttaa mahdollisesti myös lisähenkilöstön tarve. Kuten hallituksen esitysluonnoksen yleisperusteluissa todetaan, henkilöstön lisäystarvetta synnyttää menettelylliset velvoitteet, kuten itsemääräämiskyvyn arviointi, kirjaaminen ja päätöksenteko siltä osin kuin nykyään tehtävää arviointia jouduttaisiin laajentamaan.

Ehdotetun lain 31 §:n mukaan palvelujen tuottaja vastaa siitä, että palveluysikölle laaditaan yleinen itsemääräämissuunnitelma. 31 §:n 2 momentissa on lueteltu ne tiedot, jotka yleisen itsemääräämissuunnitelman tulee sisältää. Vantaan kaupunki pitää kannatettavana, että itsemääräämissuunnitelmalta vaadittava sisältö eritellään lain tasolla, sillä se helpottaa suunnitelman laatimista ja yhdenmukaistaa osaltaan eri palveluysiköiden välistä toimintaa itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi ja tukemiseksi. Taloudellisten vaikutusten osalta hallituksen esityksessä todetaan, että yleinen suunnitelma itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi tehdään koordinoitusti muiden suunnitelmien kanssa. Se on osa omaavallontasuunnitelmaa, eikä sen laatiminen aiheuta ylimääräistä työtä. Vantaan kaupungin arvion mukaan itsemääräämissuunnitelmaa koskeva sääntely lisää kuitenkin palvelujen tuottajien työmäärää, sillä 31 §:n mukaisesti sen toteutumista tulee seurata ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Tämän lisäksi palvelujen tuottajan on perehdytettävä palvelujen ja hoidon toteuttamiseen osallistuvat henkilöt suunnitelman sisältöön.

Hallituksen esitysluonnoksen yleisissä perusteluissa todetaan, että asiakkaiden ja potilaiden aseman ja oikeuksien lisäksi on otettava huomioon henkilöstön työturvallisuus ja oikeusturva. Yleistä itsemääräämissuunnitelmaa koskevan 31 §:n perustelujen mukaan suunnitelman tarkoituksena olisi muun muassa lisätä palveluysikön yleistä turvallisuutta ennakoin, koko työyhteisöä koskevin toimenpitein. Vantaan kaupunki pitääkin yleistä itsemääräämissuunnitelmaa tärkeänä työvälineenä henkilöstön työturvallisuuden varmistamiseksi.

7 luku. Pitkäaikaisesti alentunut itsemääräämiskyky ja oikeus erityiseen suojeluun

Itsemääräämiskyvyn arvioinnin toteuttamista ja sisältöä koskevan 37 §:n perusteluissa todetaan, että itsemääräämiskyvyn arviointia ei tarvitsisi tehdä erikseen tilanteissa, joissa sen kannalta merkityksellinen arviointi tehdään muun sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön nojalla. Tällaisessa tilanteessa itsemääräämiskyvyn arviointi voitaisiin tehdä esimerkiksi osana vammaispalvelulain mukaista palvelutarpeen arviointia, jos tällaisessa menettelyssä syntyy itsemääräämiskyvyn arvioinnin kannalta merkityksellisiä selvityksiä. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan kyseinen linjaus mahdollistaa resurssien kohdistamisen mahdollisimman kustannustehokkaasti ja vähentää päällekkäisen työn tekemistä. Kokonaisuudessaan 37 §:n nähdään kuitenkin tuovan haasteita sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden yhteistyölle ja vaativan mahdollisesti toimintatapojen kehittämistä ja uudelleen järjestämistä.

Ehdotetun lain 42 §:n mukaan henkilöllä, jolle on tehty päätös oikeudesta erityiseen suojeluun, on oltava itsemääräämisoikeutta turvaava suunnitelma. Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että itsemääräämisoikeutta turvaava suunnitelma on osittain uusi tehtävä, mutta se voidaan toteuttaa osana muuta asiakaskohtaista suunnittelua. Tästä huolimatta Vantaan kaupunki arvioi itsemääräämisoikeutta turvaavan suunnitelman laatimisen nähdään jossakin määrin lisäävän työmäärää. 42 §:n 2 momentissa säädetään niistä tiedoista, jotka suunnitelman tulee tarvittavilta osin sisältää. Tämän voidaan osaltaan nähdä helpottavan suunnitelman laatimista ja yhdenmukaistavan työntekijöiden toimintatapoja.

29 luku. Muistutus ja kantelu

Esitysluonnoksen perustelujen mukaan rajoitustoimenpiteiden käytön sääntely on nykyisellään puutteellista, jonka vuoksi viranomaisten suorittamassa valvonnassa on monesti vaikea vetää rajaa sallitun ja kielletyn toiminnan välille. Perusteluissa todetaankin, että ehdotettavat rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevat säännökset osoittaisivat nykyistä täsmällisemmin, millä edellytyksillä rajoitustoimenpiteitä voidaan toteuttaa ja antaisivat siten pelkkiä perusoikeussäännöksiä selkeämpää taustatukea valvontaviranomaisten työlle ja tukisivat valvontaa. Perusteluissa todetaan lisäksi, että ehdotuksen tavoitteena on parantaa tiedon tuottamista valvonnan ja seurannan käyttöön.

Muistutusta ja kantelua koskevan 29 luvun sääntely vastaa pääosin voimassa olevien sosiaalihuollon asiakaslain ja potilaslain sisältöä. Vantaan kaupungin arvion mukaan sääntelyn tarkentamisen voidaan odottaa lisäävän muistutusten ja kanteluiden määrää, josta seuraa kunnille hallinnollisen työn lisääntymistä. Tämä tulee huomioida riittävillä resursseilla. Vantaan kaupunki pitää merkityksenä, että ehdotettu laki kokonaisuudessaan selventää rajanvetoa kielletyn ja sallitun toiminnan välillä ja täten myös parantaa työntekijöiden oikeusturvaa viranomaisvalvonnan kannalta.

Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan lausunto lastensuojelulain muutosta koskevaan lakiehdotukseen

7 § Lapsen oikeus kasvuun ja kasvatukseen

Pykälän 1 momentissa käytetään termiä tavanomainen kasvatus. Perusteluissa tavanomaisesta kasvatuksesta todetaan, että se, mikä on yleisesti yhteiskunnassa hyväksyttyä tavanomaista kasvatusta ja

siihen liittyvää yleisesti hyväksyttyä rajojen asettamista, voidaan katsoa tavanomaisesti kasvatukseksi myös lastensuojelun avohuollossa ja sijaishuollossa. Vantaan kaupunki pitää tavanomaista kasvatusta liian väljänä terminä, johon liittyy mahdollisuus muodostaa erinäisiä käsityksiä tavanomaisen kasvatuksen piiriin liittyvistä seikoista. Sopivampana voitaisiin pitää esimerkiksi termiä lapsen turvallinen kasvatusta.

30 a § Asiakassuunnitelman täydentäminen ja tarkistaminen

Pykälän tarkoituksena on säännöksen perustelujen mukaan vahvistaa sijaishuollossa olevien lasten itsemääräämisoikeutta sekä kiinnittää huomiota rajoitusten käyttöön sekä mahdollisuuksiin ja toimiin niiden vähentämiseksi. Vantaan kaupunki pitää kannatettavana, että rajoitustoimenpiteiden käytöstä keskustellaan lapsen kanssa etukäteen erityisesti siitä syystä, että näin mahdollisesti voidaan välttää niiden käyttäminen. Vantaan kaupungin näkemys kuitenkin on, että hoito- ja kasvatussuunnitelmaan tulisi ensisijaisesti kirjata lapsen vahvuudet ja hoitosuhteeseen liittyvät tekijät sen sijaan, että luonnoksessa on painopiste rajoitustoimenpiteissä. Perusteluissa on esimerkinomaisesti mainittu suunnitelmaan kirjattavina asioina lapsen harrastukset, mielenkiinnon kohteet sekä lapsen uskonnollinen ja kulttuurinen tausta. Selvyiden vuoksi lakitekstiin olisi syytä nostaa esimerkiksi lapsen harrastukset tyyppiesimerkkinä kirjattavista asioista, jotta lapsen edun näkökulmasta keskeiset tarpeet tulisivat kattavasti täytetyiksi. Sen sijaan uskonnollisen ja kulttuurisen taustan kirjaamiskäytännöissä tulisi korostaa tietosuojan toteutumisen merkitystä. Uskonnolliset tiedot kuuluvat EU:n tietosuoja-asetuksen määrittelemiin erityisiin henkilötietoryhmiin, minkä vuoksi tällaiset seikat tulisi kirjata asiakastietoihin vain silloin, kun se on välttämätöntä hoidon ja huollon toteuttamisen kannalta.

Vantaan kaupunki ehdottaa pohdittavaksi, miten hoito- ja kasvatussuunnitelmasta kävisi paremmin ilmi lapsen oikeudet laitoksessa, lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttö laitoksessa sekä laitoksen omat kasvatuskäytänteet. Yksilökohtaisen suunnitelman tulisi olla linjassa myös suunnitellun lastensuojelulain 61 b §:n kanssa; 30 a §:ssä tuotaisiin laitoksen yleiset suunnitelmat lapsikohtaiselle tasolle niin, että asiakaslapsi tietää, mitkä ovat hänen oikeutensa, mitä rajoitustoimenpiteitä laitoksella on käytössä ja millä edellytyksillä niitä voidaan käyttää. Laitoksen sisällä henkilökunnan ja lapsen sekä mahdollisesti vanhempien kanssa tehtävä hoito- ja kasvatussuunnitelma liitetään osaksi asiakassuunnitelmaa, mutta epäselväksi jää se, miten etukäteisvalvonta paranisi lakimuutoksen jälkeen.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Vantaan kaupunki toteaa, että yhteydenpitoa rajoitetaan lastensuojelussa usein osittain, jos tapaamisten tiheydestä tai toteuttamistavasta on erimielisyyttä. Nykytilannetta arvioitaessa voidaan todeta, että sellaista yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä, jolla vanhempaa ja lasta estettäisiin tapaamasta toisiaan kokonaan, ei voida pitää tyypillisenä. Vanhempi voi esimerkiksi toivoa viikonlopun tapaamisia omassa kodissaan, mutta akuutin päihdeongelman takia tapaamiset on lapsen suojelemiseksi järjestettävä valvottuina. Vanhemman kuntoutuminen esimerkiksi päihdeongelmasta vie usein muutamaa kuukautta pidemmän ajan ja tarve jatkaa yhteydenpidon (osittaista) rajoittamista on todennäköinen. Lapsen mielipiteen selvittäminen ja vanhemman kuuleminen lakimuutoksessa ehdotetun kolmen kuukauden välein yhteydenpidon rajoittamista koskevassa päätöksenteossa on erityisesti pienelle lapselle kuormittavaa, koska lapsi joutuu jännittämään, toivomaan tai pelkäämään tapaamisten onnistumista ja toteuttamista.

Yhteydenpidon rajoittamista on käytetty myös lapsen sijaishuoltopaikan osoitteen salaamiseen, jos vanhemmalla on esimerkiksi erittäin vakava rikoshistoria ja olinpaikan ilmoittaminen saattaisi lapsen ja häntä hoitavan henkilökunnan vaaraan. Sijaishuoltopaikan osoitteen salaaminen on mahdollistanut lapselle sopivan sijaishuollon muodon, esimerkiksi perhehoidon, toteuttamisen. Näissäkin tapauksissa tapaamisia

voidaan toteuttaa valvottuina muualla kuin sijaishuoltopaikassa. Lakiehdotuksen mukainen kolmen kuukauden mittainen yhteydenpidon rajoittamispäätös ei tällaisessa tapauksessa ole tarkoituksenmukaista, koska tarve salata olinpaikka on usein pitkäaikainen. Lakimuutos saattaa pahimmillaan vaikeuttaa sopivan sijaisperheen löytämistä edellä mainitusta syystä.

Vantaan kaupunki katsoo valvonnan näkökulmasta haastavaksi sen, että lapsen yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös silloin, kun rajoituksen kohteena olevaa henkilöä tai henkilöpiiriä ei voida määrittää. Rajoittaminen voisi johtaa käytännössä siihen, että lapsi ei voisi pitää yhteyttä kehenkään henkilöön, koska tämä henkilö voisi olla rajoitusta koskeva määrittelemätön henkilö. Rajoittaminen voisi johtaa käytännössä liikkumisvapauden rajoittamiseen, jolloin lapsi ei voisi mennä esimerkiksi tietylle paikkakunnalle. Lisäksi, koska asianosaisten piiri on määrittelemätön, ei se, keneen päätös mahdollisesti kohdistuu, pysty saattamaan päätöstä valitusviranomaisten käsiteltäväksi.

66 a § Henkilökatsastus

Pykälän 2 momentin mukaan henkilökatsastus voidaan tehdä sellaisessa lastensuojeluyksikössä, joka on erikoistunut lasten päihteiden käytön katkaisemiseksi. Sen sijaan, että perusteluissa ja säännöksessä käytetään edellä mainittua termiä, Vantaan kaupunki ehdottaa, että säännöksessä tarkennetaan se, mitä katkaisuhoidolla tarkoitetaan ja onko termi sopiva silloin, kun puhutaan lastensuojelulaitoksessa tapahtuvasta kokonaisvaltaisesta hoidosta ja kasvatuksesta. Päihdeongelmaisia nuoria sijoitetaan myös laitoksiin, joissa on päihdekuntoutusta antava osasto tai päihdeosaamista ilman, että laitos olisi profiloitunut varsinaisesti päihdekatkaisulaitokseksi. Lisäksi kysymyksiä herättää se, rajataanko mielenterveyden ongelmista kärsivien henkilökatsastukset pois ja miten voidaan tarkistaa lapsen vaatetus esimerkiksi silloin, kun mielenterveysongelmista kärsivän lapsen epäillään piilottaneen teriä vaatteisiin.

Lakiehdotuksessa pykälän 4 momenttiin esitetään lisättävän, että myös kehon ulkoisen tarkastuksen saisi tehdä vain terveydenhuollon ammattihenkilö. Käytännössä niissä yksiköissä, joissa tuota toimenpidettä joudutaan tekemään, tulisi henkilöstörakennetta muuttaa vähentämällä sosiaalialan tutkinnon suorittaneita ja korvaamalla heidät terveydenhuollon ammattihenkilöillä. Paikasta riippuen tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sosionomien korvaamista sairaanhoitajalla tai lähihoitajalla, mikä ei ole kokonaistoiminnan kannalta tarkoituksenmukaista. Tämänkaltaisen henkilöstörakenteen muutos muokkaisi samalla myös koko yksikön toimintakulttuureja ja vähentäisi sosiaalialan asiantuntemusta asiakasprosesseissa. Vantaan kaupunki näkee tämän muutoksen myös ristiriitaisena muihin muutoksiin nähden, koska tällä muutoksella vähennettäisiin työyhteisöjen ohjaus- ja kasvatustaitoja, jota pitäisi muiden muutosten toteuttamiseksi vahvistaa. Tosin sanoen yksi muutos vesittäisi toisten muutosten toteutumismahdollisuuksia. Lisäksi Vantaan kaupunki toteaa, että koska laitoksessa on kovin monenlaisia terveydenhuollon ammattihenkilöitä, kuten esimerkiksi psykologeja ja toimintaterapeutteja, kaipaasi säännös tarkennusta siitä, ketkä terveydenhuollon ammattihenkilöt voisivat henkilökatsastuksen tehdä. Lapsen näkökulmasta taustakoulutuksella ei käsityksemme mukaan ole niin suurta merkitystä kuin sukupuolella tai vuorovaikutussuhteella lapseen.

68 § Kiinnipitäminen

Säännöksen 2 momentissa todetaan, että kiinnipitäminen on toteutettava hyväksyttävää menetelmää käyttäen. Perustelutekstissä mainitaan, että käytännössä hyväksyttävät menetelmät tarkoittavat, että yksikössä tulee olla aina henkilö, jolla on koulutus ja osaaminen asiaan. Vantaan kaupunki toteaa, että pykälätekstissä ei välity riittävän selkeästi se, mitä hyväksyttävillä menetelmillä tarkoitetaan. Ehdotetaan, että säännöstekstiin nostetaan hyväksyttävien menetelmien sijasta perustelutekstistä asian selkeyttämiseksi se, että laitoksessa tulisi olla aina paikalla henkilö, jolla on koulutus ja osaaminen kiinnipidosta ja kiinnipidon

menetelmistä. Lisäksi omavalvontasuunnitelman yhteydessä kiinnipidon kriteerit ja työyhteisön pelisäännöt tulisi tehdä näkyviksi.

70 § Eristäminen

Eristämisajan lyhentämistä pidetään hyvänä. Vantaan kaupungin kokemuksen mukaan eristysajat ovat keskimäärin niin lyhyitä, että perusteluissa esiin tuodut puitteet eivät ole tarkoituksenmukaisia.

71 § Erityinen huolenpito

Lakiehdotuksessa pykälästä on otettu pois voimassa olevassa laissa oleva kohta ”jonka aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan hänen hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttämässä laajuudessa rajoittaa siten kuin jäljempänä 72 ja 73 §:ssä säädetään.” Tarkoittaako tämä sitä, että erityisen huolenpidon päätöksellä ei voida enää rajoittaa liikkumisvapautta, vaan siitä tulisi tehdä jatkossa erillinen päätös? Mikäli tätä tarkoitetaan, siitä olisi hyvä olla maininta joko perusteluissa tai säännöstekstissä. Vantaan kaupunki toteaa, että erityinen huolenpito on ollut toimiva nykysäädännön valossa, eikä sitä tulisi muuttaa.